

Daadkracht

In de strijd tegen toenemende polarisatie, vergt democratie voortdurend onderhoud. We mogen dit niet laten versimpelen in termen van of-of, wij-zij, regio-stad. De huidige democratische crisis – want dat is het – heeft grote impact op de manier waarop we over en met elkaar praten, in de media, in het parlement, en in de samenleving als geheel. En het publieke goed (kunst, zorg, onderwijs en media) is geen vanzelfsprekendheid meer. Dat is niet zonder risico, want wat door verwaarlozing, onverschilligheid of verdraaiing niet gehoord wordt verdwijnt uit het zicht. Dan denken we alleen nog onszelf nodig te hebben.

Wat doen we dan met spraakverwarringen en meerstemmigheid? Als we kunst als een voertuig voor emancipatie en anticipatie zien, als materiële en immateriële studie van ons samenleven, als instrument om verleden en heden te onderzoeken, dan helpt dat ons om sociaal-politieke processen te begrijpen en mogelijke toekomstscenario's te verbeelden. Dan hebben we onze democratische (kunst)instellingen, die een ruimte van 'verschijning' zijn, hard nodig om elkaar te vinden en ons een voorstelling te kunnen maken van democratie voorbij de crisis. Om de ingeleefde en verbeelde gevolgen van het 'wat als' daadwerkelijk in actie te brengen. De linguïst Alfred Korzybski schetst een beeld dat ik meer en meer gestalte zie krijgen. Met zijn idee dat 'de kaart niet het territorium is', benadrukte hij dat de mens in twee werelden leeft: in de wereld van taal en symbolen en in de echte wereld. Hij zag dat de menselijke geest alleen in staat is om te reageren op de gevormde kaart en – in het uiterste geval – het werkelijk

aanwezige gebied volledig vergeet. De smart-phone en AI hebben onze emotionele oriëntatie en relatie met de wereld veranderd, en dit is een cruciale verschuiving: je leeft primair in de mooie, overzichtelijke en gesimplificeerde kaart, in plaats van in de complexe realiteit van het verwoeste gebied.

In ons huidige verwoeste gebied – dat wat we 'onze wereld' noemen – is zeker één op de zes mensen wereldwijd blootgesteld aan gewapend conflict in 2023. Dat is 12 procent meer dan in 2022, blijkt uit een recente inventarisatie van alle conflicten. Dit jaar, 2024, gaat de helft van de wereldbevolking naar de stembus. Wij hebben onze eigen verkiezingen allang achter de rug, maar bij het schrijven van deze tekst nog steeds geen regering. De Europese verkiezingen komen eraan, en de invloed van sociale media, trollen en algoritmen wordt steeds groter in de strijd om de toe-eigening van onze geest.

Ruimte maken

Met afgrijzen kijk ik naar het voortdurende oorlogsgeweld in Oekraïne, naar de absolute verachting voor de levens van alle Palestijnen in Gaza, en hoe dit de wereld verdeelt. Grote strategische belangen staan aan de basis van deze beide crises. Zowel Rusland als Israël beroepen zich op cultureel, religieus en historisch eigendomsrecht over deze gebieden. De trieste uitkomst van beide militaire strategieën lijkt tot niets meer of minder te leiden dan totale verwoesting en uitwissing van mensenlevens en culturen.

Toch is de enige weg ruimte te maken en te bewaken om met elkaar over standpunten te delibereren, ook, nee juist, met partijen die lijnrecht tegenover elkaar staan. En als ons parlement daar niet toe in staat is moeten we dat zelf maar doen met de middelen die ons ter beschikking staan. Zoals de 'anti-denialist coalition'¹, waar ik zijdelings bij betrokken ben, ons voorhoudt: 'Als we samenkomen, is dat in een poging om een ruimte te creëren in het aangezicht van aanhoudend en buitensporig geweld, voorbij de kaders van hen die willen

Liesbeth Bik

Bik Van der Pol,
Turning A Blind Eye,
2014, onderdeel van
de 31ste Biënnale
van São Paulo –
*How to (...) things
that don't exist*.
Dagelijks reageerde
het team van
mediators samen
met het publiek
op het live score-
bord met nieuwe
uitspraken en
reflecties.

blijven denken vanuit het perspectief van daders'. We moeten die ruimte mobiliseren en openhouden om in dialoog, in niet-ontkennende termen, niet weggijkend, na te denken over dit enorme geweld, en het (geografisch, historisch) te verbinden met andere tijden en andere strijdtoneelen, in een streven naar meer kennis, meer gedeelde ervaring, en meer empathie. Verder kijken, en niet weggijken, is cruciaal om de taal en culturele kracht te ontwikkelen om degenen die juist wel een toekomst willen van geweld en ontkenning, het hoofd te bieden. In solidariteit met al het verlies en alle slachtoffers van imperialistische structuren en conflicten, aan alle zijden. Omdat ontkenning en weggijken de normalisatie van geweld onderschrijft.

Het is bemoedigend dat medewerkers van Google sit-ins hielden en communiceerden dat AI en cloud-computing-technologieën van het bedrijf instrumenteel zijn in de militaire strategieën in Gaza en Oekraïne, maar de normalisatie van geweld moet stoppen, in het belang van alle vormen van leven op deze

planeet. Onze taak: de technieken (her)uitvinden om verantwoordelijkheid te nemen. Tegenover militaire mobilisaties: menselijke mobilisaties van al onze democratische instrumenten om de ruimte te vergroten en de kaart en het gebied weer met elkaar te verbinden. Mijn hoop is dat het museum voor de 21ste eeuw, meer als een bibliotheek, museum, parlement en cultureel centrum ineen, zo'n mobilisatie zou zijn: plekken waar we kunnen schakelen tussen werelden, waar we naast denk- ook daadkracht in praktijk brengen. •

Noot

- 1 Dit is een groep mensen (onder andere voortkomend uit de 16Beavergroup in New York), die regelmatig online bijeenkomt.

Liesbeth Bik
is beeldend kunstenaar
en voorzitter van de
Akademie van Kunsten